

Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge artikel 6 EVRM

In deze bijdrage wordt de visie van het EHRM op de betrokkenheid van de media bij het strafproces besproken. Het EHRM kent in toenemende mate waarde toe aan berichtgeving door de media over strafzaken, op basis van artikel 10 EVRM en de eis van openbaarheid uit artikel 6 EVRM. De restricties ten aanzien van de publiciteit ingevolge artikel 6 EVRM zouden daarom, volgens de auteur, in hogere mate ook de media zelf moeten regardereren.

Inleiding: openbaarheid en publiciteit

Al veel langer dan de rechtspraak onderkent de Nederlandse literatuur dat de openbaarheid van de terechtzitting niet alleen in praktisch opzicht publiciteit over strafzaken genereert, maar een norm is die publiciteit ook vereist, waaronder, binnen zekere grenzen, toelating van ‘de camera in de rechtszaal’.¹ Inmiddels lijken de rollen bijna omgedraaid. De rechtspraak heeft zich in de persrichtlijn van 2008 bekeerd tot de opvatting dat openbaarheid betekent dat ook aan de audiovisuele media de nodige ruimte moet worden gegeven, in de Persrichtlijn van 2013 wordt deze gedachte nog verder doorgevoerd in het uitgangspunt dat de openbare strafzitting grotendeels mag worden opgenomen en uitgezonden.² Op basis van dezelfde rechtsnorm, de openbare terechtzitting en uitspraak, kunnen dus geheel andere stellingen omtrent de positie van de media in het strafproces worden ingenomen. Die dubbelzinnigheid ligt besloten in het gedachtegoed van de externe openbaarheid zelf. Zij strekt tot bescherming van de verdachte tegen willekeur en onheuse machtstoepassing van de justitiële overheid door participatie en invloed van het publiek mogelijk te maken, en aldus tot legitimering van de strafrechtspleging; invloed van buitenaf kan zich evenwel op verschillende wijzen tegen de verdachte keren, de waarheidsvinding en eerlijkheid tegenwerken en het vertrouwen in de strafrechtspleging aantasten.³ Deze spanning komt des te sterker tot uiting indien de openbaarheid wordt opgevat als een norm waarin publiciteit besloten ligt: de media vergroten de openbaarheid, maar versterken ook de potentieel negatieve gevolgen.

Ook in de jurisprudentie van het EHRM komt de aan openbaarheid inherente spanning tussen haar doelen en de door publiciteit mogelijk te schaden belangen terug. De vraag welke functie de media volgens het EHRM in het strafproces hebben, kan evenwel niet worden besproken op basis van het vereiste van een ‘public hearing’ in artikel 6 lid 1 EVRM alleen. De Straatsburgse opvattingen over de normatieve verhouding tussen openbaar strafproces en publiciteit komen naar voren in de jurisprudentie op artikel 10 EVRM, aangezien de taak van de media ten aanzien van het strafproces uitdrukkelijk wordt gepositioneerd in de persvrijheid. Niettemin blijkt het EHRM de bemoeienis van de media met het strafproces sterk op de doelen van de openbaarheid ex artikel 6 lid 1 EVRM te baseren. De zienswijze van het EHRM op de noodzakelijke betrokkenheid van de media bij het strafproces wordt

¹ Zie in het bijzonder U. van de Pol, *Openbaar terecht. Een onderzoek van het openbaarheidsbeginsel in de strafrechtspleging* (diss. VU), Arnhem: Gouda Quint 1986; Rolph Pagano, *Recht op TV. Een onderzoek naar de toelating van televisiecamera's tot de openbare rechtszitting*, Arnhem: Gouda Quint 1992.

² Persrichtlijn 2013, 3.5.1 tot en met 3.5.5 en toelichting p. 11-14, www.rechtspraak.nl

³ Leonie van Lent, *Externe openbaarheid in het strafproces* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2008, p. 40-41 en 44-45.

besproken in paragraaf 1. De andere kant van de openbaarheidsmedaille, zijnde de restricties die aan publiciteit over strafzaken worden gesteld door artikel 6 EVRM (de eerlijkheid van het proces en de onschuldpresumptie), komt aan de orde in paragraaf 2.⁴ De conclusie (paragraaf 3) beschrijft hoe de relatie tussen media en strafproces – op basis van de parameters uitgezet in de eerste twee paragrafen - volgens het EHRM vorm moet krijgen, en welke kanttekeningen daarbij kunnen worden geplaatst.

1. Noodzakelijke betrokkenheid van de media bij het strafproces

1.1 Doelen van de ‘public hearing’

Het EHRM bezigt de volgende formule met betrekking tot de ratio van het recht op een openbare zitting: ‘The holding of court hearings in public constitutes a fundamental principle enshrined in Article 6 para 1. It protects litigants against administration of justice with no public scrutiny; it is also one of the means whereby confidence in the courts can be maintained. Administration of justice, including trials, derives legitimacy from being conducted in public. By rendering the administration of justice transparent, publicity contributes to fulfilling the aim of Article 6, namely a fair trial (...)’⁵ De openbaarheid van het proces dient voor het EHRM dus primair de eerlijkheid van het proces, doordat publieke controle de verdachte beschermt. Het EHRM noemt de eis van openbaarheid van het proces dan ook ‘one of the most indispensable’ waarborgen en ‘a fundamental tenet of judicial proceedings’.⁶ Die bescherming wordt van oudsher vooral negatief opgevat: de aanwezigheid van publiek zal zorgen dat niet snel wordt overgegaan tot onheuse bejegening van de verdachte of ernstige oneerlijkheden. Het EHRM duidt de bescherming door de openbaarheid in positieve zin: de openbare zitting vormt een extra waarborg dat de rechter zich zal inspannen de waarheid te achterhalen en de openbare zitting geldt als verzekering dat de verdachte zijn verdedigingsrechten kan uitoefenen.⁷ Deze opvatting van de betekenis van de openbaarheid voor de eerlijkheid van het individuele proces kan als volgt worden begrepen. Doordat de openbaarheid van de zitting zorgt voor confrontatie tussen de rechter en een lekenpubliek dat de samenleving representeert, wordt de rechter doordrongen van de noodzaak een ‘publieksgerichte’ terechtzitting te houden. Hij moet het onderzoek daarom duidelijk en uitvoerig vormgeven, om zichtbaar te maken dat de waarheidsvinding zorgvuldig plaatsvindt en de verdediging tot haar recht komt.⁸ De eis van een openbaar proces is echter

⁴ Vanzelfsprekend behoort ook het recht op eerbieding van het privé-leven ex artikel 8 EVRM tot deze rechten. Om redenen van omvang is ervoor gekozen dit onderwerp niet te behandelen en deze bijdrage toe te spitsen op artikel 6 EVRM.

⁵ Te beginnen bij EHRM 8 december 1983, *appl.no.* 7984/77 (Pretto e.a. t. Italië), waarin nog de term ‘visible’ in plaats van ‘transparant’ werd gebezigd; ‘transparant’ wordt gebruikt vanaf EHRM 26 september 1995, *appl.no.* 18160/91 (Diennet t. Frankrijk) en EHRM 4 december 2008, *appl.no.* 28617/03 (Belashev t. Rusland) is de eerste van een reeks zaken waarin aan de aloude formule de zin “administration of justice, including trials, derives legitimacy from being conducted in public” is toegevoegd.

⁶ EHRM 11 oktober 2011, *appl.no.* 20702/04, § 46 en 49 (Raks t. Rusland).

⁷ Zie EHRM 25 juli 2000, *appl.nos.* 24954/94; 24971/94; 24972/94 (Tierce e.a. t. San Marino) en EHRM 26 mei 1988, *appl.no.* 10563/83 (Ekbatani t. Zweden); EHRM 15 juli 2003, *appl.no.* 34657/97 (Forcellini t. San Marino).

⁸ Zie hierover uitvoerig Van Lent 2008, p. 146 e.v..

niet alleen een eerlijkheidswaarborg voor de individuele verdachte, maar dient volgens het EHRM ook het algemene belang van vertrouwen van het publiek in de rechtspleging. De openbaarheid van de zitting stelt ieder lid van de rechtsgemeenschap in staat zich een oordeel te vormen over de gang van zaken tijdens het proces en de kwaliteit van de rechtspraak, en daaraan ruchtbaarheid te geven.

1.2 Het algemeen belang van publiciteit in strafzaken

Het individuele belang van de verdachte bij bescherming door openbaarheid en het algemene belang van legitimiteit van de rechtspleging door openbaarheid zijn te onderscheiden, maar staan niet los van elkaar. Legitimiteit van de rechtspleging wordt bereikt doordat openbare rechtspleging zichtbaar en controleerbaar is, doordat het publiek zich ervan kan vergewissen dat de rechtspleging eerlijk en adequaat geschiedt. In het bijzonder in het kader van dit laatste doel is het dus van belang dat (ook) het ‘grote’ publiek wordt geïnformeerd. De openbaarheid is volgens het EHRM evenwel geen één-richtingsverkeer: ‘the administration of justice serves the interests of the community at large and requires the co-operation of an enlightened public. There is a general recognition of the fact that the courts cannot operate in a vacuum’.⁹ Het EHRM ziet in de openbaarheid dus de voorwaarde voor noodzakelijke invloed van het publiek op de rechtspleging: de openbaarheidseis garandeert dat het publiek informatie over de rechtspleging kan krijgen en daarover een publiek debat kan ontstaan, waarvan de rechtspleging op haar beurt de vruchten kan plukken.¹⁰ Publieke controle en debat genereren publieke ‘feedback’ die uiteindelijk betekenis kan krijgen in het individuele proces.¹¹ En precies op dit vlak ligt de eigen functie van de media: het verschaffen van informatie over de strafrechtspleging aan het publiek en het mogelijk maken en aanzwengelen van een publiek debat daarover. De media fungeren als intermediair tussen de rechtspraak en de samenleving door over de openbare terechtzitting te berichten. De rechtsgemeenschap wordt door middel van verslaggeving door de media in staat gesteld tot controle op de rechtspraak.¹² Het EHRM spreekt van ‘the importance of reports on criminal proceedings to inform the public and to allow it to exercise a right of scrutiny over the functioning of the criminal-justice system’.¹³ De mogelijkheden die de media creëren tot controle en debat onder het grote publiek kunnen worden beschouwd als versterkte mogelijkheden tot bevordering van eerlijkheid en legitimiteit. De wetenschap dat achter de media de gehele rechtsgemeenschap schuilgaat,

⁹ EHRM 29 april 1979, *appl.no.* 6538/74, § 65 (Sunday Times t. het Verenigd Koninkrijk (no. 1)), zie ook EHRM 17 juli 2003, *appl.no.* 25337/94, § 63 (Craxi t. Italië (no.2)): “As concerns more specifically reporting by the press of news concerning pending criminal proceedings, it is to be pointed out that there is general recognition of the fact that the courts cannot operate in a vacuum”.

¹⁰ Zie voor een nadere uitwerking van deze ‘democratische’ functie van externe openbaarheid, Van Lent 2008, p. 205-211.

¹¹ Voorbeelden hiervan geeft de jurisprudentie op andere eerlijkheidsnormen, waarin het EHRM de toegenomen publieke gevoeligheid voor eerlijkheid en het adagium ‘justice must also be seen to be done’ gebruikt om concrete eisen te stellen aan de zitting. Zie daarover uitvoerig: L. van Lent, ‘Beeldvorming in de strafrechtspleging. Openbaarheid, legitimatie en appearances’, in: *Justitiële Verkenningen*, jrg. 28, nr. 6, 2002, p. 42-51.

¹² “The press is one of means whereby politicians and public opinion can verify that judges are discharging their heavy responsibilities in a manner that is in conformity with the aim which is the basis of the task that is entrusted to them,” EHRM 26 april 1995, *appl.no.* 15474/90, § 34 (Prager & Oberschlick t. Oostenrijk); EHRM 18 september 2012, *appl.no.* 3084/07 § 38 (Falter Zeitschriften GmbH t. Oostenrijk (no. 2)).

¹³ EHRM 14 februari 2008, *appl.no.* 20893/03, § 66 (July en Sarl Libération t. Frankrijk).

moet dan worden opgevat als een bijzonder sterke stimulans te komen tot een zichtbaar eerlijk en zorgvuldig optreden.¹⁴

De basis van deze functie van de media voor het strafproces is de eigenstandige positie van de media binnen de uitingsvrijheid; zij vormen de institutionalisering daarvan doordat zij zich tot doel stellen het publiek te informeren, een platform voor discussie te bieden en de overheid te controleren.¹⁵ Het EHRM kent hun dan ook een wezenlijke betekenis toe voor de democratische samenleving en spreekt consequent van de plicht van de media het publiek te voorzien van informatie en ideeën over alle zaken van ‘public interest’ en daarbij te fungeren als ‘public watchdog’.¹⁶ Tot de zaken van publiek belang waarover de media moeten berichten, behoort ook de (straf)rechtspleging: ‘issues concerning the functioning of the justice system constitute questions of public interest, the debate on which enjoys the protection of Article 10’.¹⁷ Het instituut ‘rechtspraak’ is daarvan de belangrijkste exponent: de pers maakt het mogelijk dat politiek en publieke opinie zich een oordeel kunnen vormen of de rechters zich op juiste wijze van hun zware taak kwijten.¹⁸ Rechters in functie moeten een grotere mate van kritiek dulden dan gewone mensen (zij het niet in dezelfde mate als politici); ‘the freedom to criticize judges and the judiciary’ valt onder de bescherming van artikel 10.¹⁹ Kritiek hoeft dus niet algemeen of theoretisch te zijn, maar mag de rechter persoonlijk betreffen.²⁰ Ook de opsporing is een zaak van publiek belang waarover de media in vrijheid moeten kunnen berichten.²¹ Dat de media bij de berichtgeving over het functioneren van opsporingsinstanties en het gerechtelijk apparaat grote bescherming genieten, is niet zo verwonderlijk, want hiermee oefenen de media hun kerntaak uit de overheid te controleren en daarbij op te treden als ‘public watchdog’; door de media-bemoeienis wordt het publiek in staat gesteld tot democratische controle op de justitiële overheid.²²

1.2.1 ‘Public interest’ in informatie over individuele strafzaken

De vervolgvraag is wat dit alles betekent voor de individuele strafzaak. Enerzijds kan worden betwijfeld of elk strafproces kan worden beschouwd als een zaak van publiek belang waarbij de democratische taak van de media aan de orde is,²³ anderzijds is op grond van artikel 6, eerste lid ieder strafproces in beginsel gelijkelijk openbaarheid, waarmee niet alleen mogelijkheid voor berichtgeving wordt opengesteld, maar ook het recht ontstaat voor de

¹⁴ Van Lent 2008, p. 154 en 158.

¹⁵ Kees Brants & Philip van Praag, ‘De media hebben het gedaan’, in: K. Brants & P. van Praag (red.), *Politiek en media in verwarring*, Amsterdam: Het Spinhuis 2005, p. 5.

¹⁶ Onder vele andere: EHRM 24 februari 1997, *appl.no.* 19983/92, § 39 (De Haes en Gijssels t. België) en EHRM 7 februari 2007, *appl.no.* 39954/08, § 79 (Axel Springer AG t. Duitsland).

¹⁷ EHRM 26 februari 2009, *appl.no.* 29492/05, § 86 (Kudeshkina t. Rusland).

¹⁸ EHRM 26 april 1995, *appl.no.* 15474/90 § 34 (Prager & Oberschlick t. Oostenrijk).

¹⁹ EHRM 18 september 2012, *appl.no.* 3084/07 § 38 (Falter Zeitschriften GmbH t. Oostenrijk (no. 2)).

²⁰ EHRM 14 februari 2008, *appl.no.* 20893/03, § 74 (July en Sarl Libération t. Frankrijk).

²¹ EHRM 25 juni 1992, *appl.no.* 13778/88 (Thorgeirson t. IJsland); zie Recommendation Rec (2003) 13E van 10 juli 2003 on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, eerste *guiding principle* in de Appendix: “the public are entitled to receive information on the activities of judicial authorities and police services through the media”.

²² Van Lent 2008, p. 210.

²³ Van Lent 2008, p. 210-211.

aanwezig en over de terechtzitting aan anderen te vertellen,²⁴ en dus voor de media daarover te publiceren.²⁵ Aldus wordt beoogd voor ieder strafproces de mogelijkheid van publieke controle te creëren, waarmee uiteindelijk de strafrechtspleging als zodanig onderwerp van publiek debat kan worden.

In artikel 6 lid 1 EVRM wordt de pers uitdrukkelijk, naast het publiek, genoemd in het kader van de ‘public hearing’.²⁶ Het recht van de verdachte op een ‘public hearing’ dat in de eerste volzin wordt gepostuleerd, wordt immers in de tweede volzin in negatieve zin uitgewerkt als: ‘press and public may be excluded from all or part of the hearing (...)’ Hiermee is in ieder geval duidelijk dat de media op gelijke voet met ‘gewone’ belangstellenden toegang tot de terechtzitting moeten krijgen en slechts mogen worden geweerd, als dit kan worden gerechtvaardigd op grond van een van de beperkingsgronden opgesomd in artikel 6 lid 1.²⁷ Sterker nog, de eigen taak van de media blijkt hun tot op zekere hoogte een aanspraak op toegang te geven. De rechtstreekse verbinding tussen het recht van de verdachte op een openbare zitting enerzijds en de aanwezigheid van pers en publiek anderzijds creëert weliswaar indirect een ‘recht’ voor belangstellenden op bijwoning van de terechtzitting,²⁸ maar het recht op een openbare zitting ex artikel 6 lid 1 komt, als aspect van het recht op een eerlijk proces, de verdachte toe en betekent niet dat de belangstellende aan artikel 6 EVRM een afdwingbaar recht op bijwonen van de terechtzitting kan ontleenen.²⁹ Een eigen recht op aanwezigheid bij de terechtzitting heeft de burger evenmin op grond van zijn ‘right to receive information’ dat in artikel 10 EVRM besloten ligt,³⁰ maar het algemene recht van het publiek op informatie over de strafrechtspleging ligt er wel aan ten grondslag dat de media op grond van de persvrijheid een bijzondere positie hebben; de beslissing de openbaarheid de deuren te sluiten wordt opgevat als een beperking van het recht ex artikel 10 EVRM van de journalist informatie te ontvangen en door te geven.³¹ De argumenten daarvoor worden deels aan artikel

²⁴ Vgl. EHRM 6 mei 2003, *appl.no.* 76682/01 (P4 Radio Hele Norge ASA t. Noorwegen): ‘it was held in open court, allowing members of the public to attend and to report to the outside on what they had observed’.

²⁵ Vgl. ECRM 3 december 1990, *appl.no.* 13366/87 (Crook, Atkinson en The Independent t. het Verenigd Koninkrijk).

²⁶ Dat dit in het Wetboek van Strafvordering niet het geval is, neemt niet weg dat ook hier de specifieke betekenis van de pers voor de openbare terechtzitting al sinds jaar en dag wordt erkend, zie Van Lent 2008, p. 154.

²⁷ Dat geldt niet voor het verbod op audiovisuele registratie van de media, zie onder paragraaf 2.

²⁸ Zie de jurisprudentie waarin het EHRM de openbaarheidseis concretiseert door te eisen dat tevoren informatie over de zitting wordt verschaft, dat alle belangstellenden eenvoudig toegang kunnen krijgen en dat de zittingen worden gehouden in een ruimte die groot genoeg is om publiek te kunnen herbergen; indien hieraan niet wordt voldaan, dienen compenserende maatregelen te worden genomen, door nadere informatieverschaffing over locatie en toegang en zelfs door vervoer te regelen. EHRM 14 november 2000, *appl.no.* 35115/97 (Riepan t. Oostenrijk), EHRM 29 november 2007, *appl.no.* 9852/03 en 13413/04 (Hummatov t. Azerbeidzjan).

²⁹ Zie ECRM 3 december 1990, *appl.no.* 13366/87 (Crook, Atkinson en The Independent t. het Verenigd Koninkrijk), waarin de ECRM herhaalt dat het recht van de media om verslag te doen van zaken die op een openbare terechtzitting worden besproken, geen ‘civil right’ in de zin van artikel 6 lid 1 EVRM is.

³⁰ Wat betreft de ontvangstvrijheid van artikel 10 EVRM geldt de regel dat deze bepaling de autoriteiten slechts verbiedt tussen zender en ontvanger in te gaan staan; zij schept geen positieve informatieplicht voor de overheid, aldus EHRM 26 maart 1997, *appl.no.* 9248/81 (Leander t. Zweden).

³¹ Zie ECRM 3 december 1990, *appl.no.* 13366/87 (Crook, Atkinson en The Independent t. het Verenigd Koninkrijk), waarin de Commissie de beslissing van de Engelse rechter (genomen op verzoek van de verdachte) de deuren te sluiten tijdens de *sentencing proceedings*, volgend op een - door de klagende journalisten verslagen - openbaar juryproces, integraal toetst aan artikel 10 EVRM. Zie ook EHRM 6 mei 2003, *appl.no.* 76682/01 (P4

6 lid 1 EVRM ontleend: in de ‘public hearing’-jurisprudentie is uitgemaakt dat het gebruik van de bevoegdheid de deuren te sluiten niet haaks mag staan op een ‘important public interest’. Die ondergrens is een verwijzing naar het belang dat het publiek goed geïnformeerd wordt en dus naar de belangrijke taak van de media daarvoor zorg te dragen: ‘(...) it is incumbent on them to impart information and ideas concerning matters that come before the courts just as in any other areas of public interest. Not only do the media have the task of imparting such information and ideas, the public also has a right to receive them.’³² De media worden dus beschouwd als de dragers van het algemene belang bij openbaarheid, de noodzakelijke informatieverstopping aan het publiek.³³

In de beoordeling ex artikel 10 van publicaties over strafzaken betreft het EHRM de openbaarheid nadrukkelijk in zijn overwegingen omtrent de plicht van de media ex artikel 10 om het publiek te voorzien van informatie over zaken van publiek belang die ‘(...) extends to the reporting and commenting on court proceedings.’³⁴ Het Hof stelt bij herhaling dat voorafgaand of gelijktijdig aan de terechtzitting publiceren over en becommentariëren van het strafproces bijdraagt aan de openbaarheid daarvan; derhalve is deze publiciteit ‘perfectly consonant with the requirement under Article 6 para. 1 of the Convention that hearings be public’.³⁵ De informerende plicht van de media is dus (anders dan, in beginsel, de openbaarheid ex artikel 6 lid 1)³⁶ niet beperkt tot de terechtzitting zelf. Het feit dat het aan de rechter is te beslissen over schuld of onschuld van de verdachte betekent niet dat in gespecialiseerde tijdschriften, in de massamedia of onder het grote publiek niet zou mogen worden gediscussieerd over het onderwerp van het strafproces – er is een algemene erkenning dat ‘courts cannot operate in a vacuum’.³⁷

De informatievoorziening aan het publiek over strafzaken komt in de Straatsburgse jurisprudentie steeds nadrukkelijker naar voren als de centrale waarde van publiciteit in strafzaken, onder instemmende aanhaling van de *Recommendation on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*: ‘It rightly points out that the media have the right to inform the public in view of the public's right to receive information, and stresses the importance of media reporting on criminal proceedings in order

Radio Hele Norge ASA t. Noorwegen), waarin het EHRM het verbod de terechtzitting op te nemen en (in een radio-uitzending) uit te zenden aanmerkt als een inbreuk op artikel 10 EVRM.

³² Onder vele andere: EHRM 26 april 1979, *appl.no.* 6538/74, § 65 (Sunday Times t. het Verenigd Koninkrijk).

³³ Dit betekent natuurlijk niet dat de media kunnen tegenhouden dat de terechtzitting op goede gronden in beslotenheid wordt gehouden, slechts dat hun belang bij openbaarheid samenvalt met het algemeen belang van openbaarheid waartegen de belangen van besloten behandeling moeten worden afgewogen. Zie ook ECRM 3 december 1990, *appl.no.* 13366/87 (Crook, Atkinson en The Independent t. het Verenigd Koninkrijk), waarin werd uitgemaakt dat de beslissing tot sluiting der deuren voldoende gerechtvaardigd werd door het belang van een goede rechtspleging dat de persoonlijke omstandigheden door de verdachte vrijuit naar voren konden worden gebracht.

³⁴ EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 39954/08, § 80 (Axel Springer AG t. Duitsland).

³⁵ Zie onder meer EHRM 29 augustus 1997, *appl.no.* 22714/93, § 50 (Worm t. Oostenrijk); EHRM 11 januari 2000, *appl.no.* 31457/96, § 56 (News Verlags GmbH & Co KG t. Oostenrijk); EHRM 25 juni 2013, *appl.nos.* 33192/07; 33194/07, § 157 (Kaçiu en Kotorri t. Albanië).

³⁶ EHRM 15 juli 2003, *appl.no.* 33400/96, § 67 (Ernst e.a. t. België).

³⁷ Zie onder meer EHRM 29 augustus 1997, *appl.no.* 22714/93, § 50 (Worm t. Oostenrijk); EHRM 11 januari 2000, *appl.no.* 31457/96, § 56 (News Verlags GmbH & Co KG t. Oostenrijk); EHRM 25 juni 2013, *appl.nos.* 33192/07; 33194/07, § 157 (Kaçiu en Kotorri t. Albanië).

to inform the public and ensure public scrutiny of the functioning of the criminal justice system.’³⁸ In recentere jurisprudentie noemt het EHRM het dan ook ‘inconceivable’ dat publiek debat over lopende strafzaken niet zou mogen plaatsvinden.³⁹ Inmiddels stelt het EHRM onomwonden dat ‘the public have a legitimate interest in the provision and availability of information about criminal proceedings.’⁴⁰ De conclusie moet dus zijn dat de algemene notie dat het de taak van de media is informatie te verschaffen over zaken van publiek belang en dat het publiek recht heeft deze informatie te ontvangen, zonder meer van toepassing is op lopende strafzaken.

1.2.2 Concretisering van ‘public interest’

De omvang van de vrijheid van de media moet telkens in het concrete geval worden bepaald, in de afweging ten opzichte van de andere rechten die door de betreffende publicatie in het geding zijn. De criteria aan de hand waarvan het Hof invulling geeft aan het belang van de concrete publicatie ten opzichte van daaraan tegengestelde belangen zijn oude bekenden in de Straatsburgse jurisprudentie op artikel 10 EVRM; in het arrest *Axel Springer AG t. Duitsland* heeft het EHRM deze nogmaals op een rijtje gezet.⁴¹ Het eerste en belangrijkste criterium is: wordt door de betreffende publicatie een bijdrage geleverd aan een publiek debat over een zaak van algemeen belang? Dan wordt aan de media veel ruimte gegund en gaat het Hof niet snel akkoord met een beperking van de persvrijheid. Het Hof noemt in dit arrest ‘political issues or crimes’ als standaard-onderwerpen van algemeen belang.

De vraag is dan ook hoe het uitgangspunt dat het publiek een legitiem belang heeft bij informatie over strafzaken, in een individueel geval nader moet worden geconcretiseerd. In *Axel Springer* stelt het EHRM dat het belang van het publiek bij informatie over lopende strafzaken ‘(...) will vary in degree’, afhankelijk van de bekendheid van de verdachte of andere personen in de strafzaak betrokken, de omstandigheden van de strafzaak en de ontwikkelingen daarin.⁴² Deze factoren vormen kennelijk de uitwerking van de algemene maatstaf van de ‘public interest’ van de publicatie op het punt van publiciteit over strafzaken. Deze uitwerking lijkt erop te duiden dat het concrete belang van de publicatie binnen de kaders van de strafzaak zelf wordt gezocht. Dit strookt met de wijze waarop het EHRM publicaties over strafzaken beoordeelt. Het EHRM vindt daarin het ‘public interest’ dikwijls (als niet de hoedanigheid van de verdachte daarvoor bepalend is)⁴³ in de uitzonderlijke aard of de ernst van de strafbare feiten, al dan niet in combinatie met het feit dat er veel media-aandacht voor de strafzaak bestond.⁴⁴ In een zaak waarin het EHRM vaststelt dat publieke

³⁸ EHRM 6 juli 2007, *appl.no.* 1914/02, § 42 (Dupuis e.a. t. Frankrijk).

³⁹ EHRM 6 juli 2007, *appl.no.* 1914/02, § 35 (Dupuis e.a. t. Frankrijk); EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 39954/08, § 80 (Axel Springer AG t. Duitsland).

⁴⁰ EHRM 14 februari 2008, *appl.no.* 20893/03, § 66 (July en Sarl Libération t. Frankrijk).

⁴¹ EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 39954/08, § 89-95 (Axel Springer AG t. Duitsland)

⁴² EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 39954/08, § 96 (Axel Springer AG t. Duitsland)

⁴³ Zie EHRM 17 januari 2012, *appl.no.* 29576/09, § 75 (Lahtonen t. Finland) (politieagent); EHRM 6 april 2010, *appl.no.* 43349/05, §73 (Jokitaipale t. Finland) (politicus); EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 39954/08, § 84 (Axel Springer AG t. Duitsland) (bekende acteur). Op het onderwerp van de ‘public figure’ wordt in deze bijdrage, vanwege de nauwe verbinding met het privacyrecht niet nader ingegaan.

⁴⁴ EHRM 17 februari 2012, *appl.no.* 33497/07, § 57 (Krone Verlag GmbH en Krone Multimedia GmbH t. Oostenrijk); EHRM 19 april 2009, *appl.no.* 34438/04, § 58 (Egeland en Hanseid t. Noorwegen); EHRM 14

emotie en zorg is ontstaan naar aanleiding van onthullingen over grootschalige af luisterpraktijken vanuit de kring rond het staatshoofd, oordeelt het dat de publicatie van documenten uit het straf dossier ‘satisfied a concrete and sustained public demand in view of the increasing interest shown nowadays in the day-to-day workings of the court’.⁴⁵ Een uitzondering is ‘s Hofs verwijzing naar een meer algemeen publiek debat in een zaak over ernstig misbruik van een kind door de ouders: ‘the articles at issue dealt with a matter of public concern, a crime involving violence against a child and sexual abuse committed within the family and could well give rise to a public debate on how the commission of similar crimes could be prevented.’⁴⁶ In het algemeen wordt evenwel voor het voldoen aan het criterium van de ‘public interest’ niet gevegd dat de publicatie de strafzaak verbindt met een meer algemeen debat of belang dat boven de desbetreffende strafzaak uitstijgt.

2. Noodzakelijke beperkingen van de publiciteit in strafzaken

2.1 Restricties vereist ingevolge artikel 6 leden 1 en 2

Uit het bovenstaande volgt dat het EHRM publiciteit in strafzaken in hoge mate beschouwt als het verlengstuk van de externe openbaarheid van het strafproces. Dat betekent ook dat, nu de openbaarheid van de zitting primair een waarborg voor een eerlijk proces is, de restricties op de publiciteit in de eerste plaats voortvloeien uit de notie van een eerlijk proces, op basis waarvan immers ook van de openbaarheidseis mag worden afgeweken (‘in the interest of justice’).⁴⁷ De Straatsburgse jurisprudentie laat dan ook zien dat het recht op een eerlijk proces directe restricties oplevert, in die zin dat de justitiële overheid onder omstandigheden verplicht is maatregelen te nemen tegen de (invloed van de) media. Een prominent voorbeeld daarvan is de situatie in de zaken V. en T. tegen het Verenigd Koninkrijk. Het EHRM oordeelde dat de extreme vijandigheid bij media en publiek had meegebracht dat de (minderjarige) verdachten niet in staat waren geweest op adequate wijze te participeren in hun eigen proces. De overvloedige negatieve aandacht had de rechter, verantwoordelijk voor de eerlijkheid, moeten aanzetten de berechting aan te passen en de openbaarheid te beperken teneinde een adequate uitoefening van verdedigingsrechten ter terechtzitting mogelijk te maken.⁴⁸ Het EHRM onderkent dat media-aandacht de eerlijkheid van het individuele strafproces, zeker in het geval van juryrechtspraak, kan aantasten: ‘(...) a virulent press campaign can adversely affect the fairness of a trial by influencing public opinion and, consequently, jurors called upon to decide the guilt of an accused (...). In this way it risks having an impact on the impartiality of the court under Article 6 § 1 as well as the presumption of innocence enshrined in Article 6 § 2.’⁴⁹ Artikel 6 vereist dus concrete actie

februari 2008, *appl.no.* 20893/03, § 67 (July en Sarl Libération t. Frankrijk); EHRM 10 december 2009, *appl.no.* 20437/05, § 63 (Shagin t. Oekraïne).

⁴⁵ EHRM 6 juli 2007, *appl.no.* 1914/02, § 41 (Dupuis e.a. t. Frankrijk).

⁴⁶ EHRM 17 februari 2012, *appl.no.* 33497/07, § 57 (Krone Verlag GmbH en Krone Multimedia GmbH t. Oostenrijk) en EHRM 17 februari 2012, *appl.no.* 3401/07, § 52 (Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH t. Oostenrijk).

⁴⁷ Van Lent 2008, p. 60.

⁴⁸ EHRM 16 december 1999, *appl.no.* 24888/94 (V. t. het VK) en EHRM 16 december 1999, *appl.no.* 24724/94 (T. t. het VK).

⁴⁹ EHRM 5 december 2002, *req.no.* 34896/97, § 98 (Craxi t. Italië); EHRM 16 oktober 2012, *appl.no.* 15499/10 (Beggs t. het VK); EHRM 14 maart 2013, 36697/03, § 36 (Krylov t. Rusland).

als het ernaar uitziet dat publicaties de eerlijkheid van het strafproces aantasten, doordat zij het oordeel van (leken)rechters beïnvloeden, doordat de verdachte gerechtvaardigd vreest niet meer onbevangen te worden beoordeeld en doordat de verdachte wordt beïnvloed in zijn verdediging. Wil sprake zijn van een schending van ‘fair trial’, dan moet er aantoonbaar invloed op de eerlijkheid van het concrete strafproces zijn geweest, en dat is slechts onder bijzondere omstandigheden het geval.⁵⁰

De onder 1 besproken overwegingen over de verhouding tussen strafproces, publiek en media hebben ook hun weg gevonden naar artikel 6 lid 2 EVRM. Gelet op de notie dat rechtspraak niet in een vacuüm kan geschieden, op de bijdrage van publiciteit over strafzaken aan de openbaarheid ex artikel 6 lid 1 en op het recht van het publiek op informatie over strafzaken, kan de onschuldpresumptie van artikel 6 lid 2 niet in de weg staan aan informatieverschaffing door de justitiële overheid aan media en publiek over het onderzoek in strafzaken.⁵¹ Het Hof spreekt zelfs, in het kader van een strafzaak tegen een bekende journalist, van de verplichting van de overheid het publiek voor te lichten over het strafbare feit en het onderzoek daarnaar.⁵² Wel eist artikel 6 lid 2 dat de informatieverschaffing door de overheid geschiedt ‘with all the discretion and circumspection needed if the presumption of innocence is to be respected.’ De onschuldpresumptie legt directe beperkingen op aan de (justitiële) overheid door van haar functionarissen te eisen dat zij bij in hun publieke uitlatingen en in het verschaffen van informatie aan de media, geen opvatting over de schuld van de verdachte laten blijken voordat de rechter zich heeft uitgesproken over schuld of onschuld van de verdachte.⁵³ Verboden zijn ‘statements made by (...) public officials about pending criminal investigations which encourage the public to believe the suspect guilty and prejudice the assessment of the facts by the competent judicial authority.’⁵⁴ Dit is het geval zodra het EHRM enig oordeel over de schuld aan het strafbare feit in de uitlating besloten acht; niet hoeft te worden aangetoond dat publiek of rechter daardoor daadwerkelijk is beïnvloed.⁵⁵ Kwade trouw is evenmin vereist voor een schending van de onschuldpresumptie; ook als de uitlatingen duidelijk bedoeld zijn om het publiek goed te informeren, moeten de woorden

⁵⁰ De algemene maatstaven bij de beoordeling zijn de tijd die is verstreken tussen publicatie en zitting, de samenstelling van de rechtbank (professionele rechter wordt door het Hof als waarborg tegen dergelijke invloed beschouwd (zie EHRM 5 december 2002, *appl.no.* 34896/97(Craxi t. Italië) en EHRM 14 maart 2013, 36697/03, para. 36 (Krylov t. Rusland)), of de prejudicerende informatie van de overheid afkomstig was, en of er in het zittingsonderzoek aanwijzingen zijn dat de rechter beïnvloed is; bij juryrechtspraak wordt gekeken naar de ‘directions’ aan de jury, zie EHRM 16 oktober 2012, *appl.no.* 15499/10, § 124 (Beggs t. het VK).

⁵¹ EHRM 25 juni 2013, *appl.nos.* 33192/07 en 33194/07, § 157 (Kaiciu en Kotorri t. Albanië).

⁵² EHRM 22 april 2010, *appl.no.* 40984/07, §. 161 (Fattulayev t. Azerbeidzjan).

⁵³ EHRM 10 februari 1995, *appl.no.* 15175/89 (Allenet de Ribemont t. Frankrijk); EHRM 22 april 2010, *appl.no.* 40984/07, § 160 (Fattulayev t. Azerbeidzjan).

⁵⁴ EHRM 22 april 2010, *appl.no.* 40984/07, § 159 (Fattulayev t. Azerbeidzjan).

⁵⁵ EHRM 10 december 2009, *appl.no.* 20437/05, § 82 en 86(Shagin t. Oekraïne): ‘In determining whether an impugned statement by a public official amounts to a violation of Article 6 § 2, the Court does not attach crucial importance to the nature or outcome of any subsequent judicial proceedings’ en ‘(...) the wording chosen indicates that the speaker considered it to be an established fact that the applicant had been ordering and paying for murders, while the only issue about which he was less confident was the exact amount paid for the killings. Accordingly, this statement, which had been made long before the applicant's indictment, amounted to a declaration of his guilt, which, first, encouraged the public to believe him to be guilty and, secondly, prejudged the assessment of the facts by the competent judicial authority.’

uiterst zorgvuldig gekozen worden en moet altijd duidelijk zijn dat er slechts sprake is van een verdenking.⁵⁶

In de context van publiciteit over strafzaken is de betekenis van artikel 6 lid 2, aldus het EHRM, de eerlijkheid van het strafproces te beschermen tegen ‘prejudicial statements made in close connection with those proceedings’.⁵⁷ De norm van artikel 6 lid 2 richt zich echter alleen tot de overheid. Dat betekent enerzijds dat zij verantwoordelijk is voor de schending van de onschuldpresumptie als in publicaties op grond van uitlatingen van overheidsfunctionarissen een schuldordeel wordt weergegeven,⁵⁸ anderzijds dat de verantwoordelijkheid van de media voor het naleven van de onschuldpresumptie onder artikel 6 lid 2 niet uiteen wordt gezet. De overheid is niet verantwoordelijk voor publicaties waarin uitlatingen worden gedaan over de schuld, als daarvan de oorsprong niet bij haar ligt.⁵⁹ De eigen verantwoordelijkheid van de media komt ter sprake in het kader van de toelaatbaarheid van beperkingen van de persvrijheid.

2.2 Indirecte restricties: art. 10 EVRM en ‘trial by media’

Op grond van de jurisprudentie op artikel 10 EVRM wordt duidelijk welke restricties van publicaties over strafzaken door het EHRM op welke gronden worden geaccordeerd. Het feit dat een beperking van de persvrijheid toelaatbaar wordt geacht, betekent niet dat het Hof van oordeel is dat een Lidstaat in deze of dergelijke omstandigheden ook tot (deze) inbreuk op de persvrijheid moet overgaan. De uitspraken over beperkingen (publicatieverboden, sancties na publicatie) opgelegd ter bescherming van de eerlijkheid van het proces en van de onschuldpresumptie laten wel zien hoe de afweging van het belang van de persvrijheid ten opzichte van die van de eerlijkheid en de onschuldpresumptie plaatsvindt en welke eisen het EHRM op deze punten aan de media zelf stelt.

Het uitgangspunt dat publiciteit bijdraagt aan de openbaarheid zoals voorgeschreven in artikel 6, eerste lid EVRM betekent niet dat die relatie onverbreekbaar is. Het EHRM stelt dat de openbaarheid “does not function as a carte blanche relieving the media of their duty to show due care in communicating information received in the course of those proceedings”.⁶⁰ De grenzen van toelaatbare publiciteit over strafzaken worden overschreden als uitlatingen worden gedaan die de kansen van een verdachte een eerlijk proces te krijgen kunnen verminderen, of het publieke vertrouwen in de rol van de rechtspraak bij de schuldvaststelling kunnen ondermijnen.⁶¹ Artikel 10 lid 2 EVRM geeft derhalve de mogelijkheid om negatieve invloed van de media op de eerlijkheid van het proces tegen te gaan, nu beperkingen van de persvrijheid zijn toegestaan ter bescherming van de ‘impartiality and authority of the judiciary.’ Hieronder vallen ook de ‘interests of justice’, meer in het bijzonder de eerlijkheid

⁵⁶ EHRM 22 april 2010, *appl.no.* 40984/07, §. 162 (Fattulayev t. Azerbeidzjan).

⁵⁷ EHRM 22 april 2010, *appl.no.* 40984/07, § 159 (Fattulayev t. Azerbeidzjan).

⁵⁸ Vgl. EHRM 10 december 2009, *appl.no.* 20437/05, § 85 (Shagin t. Oekraïne).

⁵⁹ EHRM 28 oktober 2004, *req.nos.* 48173/99; 48319/00, § 48 (Y.B.t. Turkije); EHRM 10 december 2009, *appl.no.* 20437/05, § 83 (Shagin t. Oekraïne).

⁶⁰ EHRM 10 februari 2009, *appl.no.* 3514/02, § 63 (Eerikainen e.a. t. Finland); EHRM 6 april 2010, *appl.no.* 43349/05, § 65 (Jokitaipale t. Finland).

⁶¹ EHRM 29 augustus 1997, *appl.no.* 22714/93, § 50 (Worm t. Oostenrijk); EHRM 6 juli 2007, *appl.no.* 1914/02, § 35 (Dupuis e.a. t. Frankrijk).

van het proces.⁶² Niet alleen de eerlijkheid van het concrete proces kan dus door beperkingen van de persvrijheid worden beschermd, ook het algemene publieke vertrouwen in de rol van de rechtspraak en dus het abstractere belang van het gezag van de rechtspraak. De beperkingsgrond ‘authority of the judiciary’ ziet in het bijzonder op ‘the notion that the courts are, and are accepted by the public at large as being, the proper forum for the settlement of legal disputes and for the determination of a person’s guilt or innocence on a criminal charge’.⁶³ Vanwege de bijzondere rol van de rechtspraak in de samenleving als waarborg van gerechtigheid, dient zij publiek vertrouwen te genieten. De vrees van het EHRM is dat ‘the public’s becoming accustomed to the regular spectacle of pseudo-trials in the news media might in the long run have nefarious consequences for the public’s acceptance of the courts as the proper forum for the determination of a person’s guilt or innocence on a criminal charge’.⁶⁴ Een daadwerkelijke invloed op de rechter of de uitspraak in de concrete strafzaak behoeft dus niet te worden aangetoond om beperkingen te kunnen opleggen aan de media. Evenals het uiten van enig schuldordeel door een overheidsfunctionaris op zichzelf geldt als schending van de onschuldpresumptie, is het feit dat de media zich in hun publicaties niet aan de onschuldpresumptie houden, een zelfstandige reden om hun beperkingen op te leggen.⁶⁵ Het handhaven van het gezag van de rechtspraak als beperkingsgrond van de persvrijheid verwijst dus naar handhaven van de onschuldpresumptie in de media. De verantwoordelijkheid van de media voor handhaving van de onschuldpresumptie komt verder tot uiting in de afweging tussen persvrijheid en de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Het EHRM betreft bij zijn afweging ter zake uitdrukkelijk eveneens de naleving van de onschuldpresumptie.⁶⁶

Waar de publiciteit in conflict komt met ‘fair trial’, gaat het meestal om een (jegens verdachte of rechtspraak) vijandige of negatieve toonzetting. Maar ook in beginsel ‘neutrale’ publiciteit kan in conflict komen met de eerlijkheidswaarborgen die het strafproces omgeven. Dat de media in de context van de public hearing opereren als degenen die moeten zorgdragen voor informatie daarover aan de samenleving betekent, gelet op de persvrijheid waarop deze positie van de media is gestoeld, dat hun in beginsel de vrijheid toekomt zelf te bepalen in welke vorm de vergaarde informatie aan het publiek wordt overgebracht. Het EHRM benadert nationale beperkingen ten aanzien van audiovisuele registratie en uitzending van de openbare terechtzitting dan ook als inbreuk op de persvrijheid ex artikel 10 EVRM. Het EHRM is evenwel opvallend terughoudend in het positioneren van dergelijke registratie en uitzending van de terechtzitting in de context van artikel 6 lid 1: er is geen overeenstemming tussen Lidstaten over de vraag of live uitzending een ‘vital means’ is voor de media om informatie en ideeën over gerechtelijke procedures aan het publiek door te geven.⁶⁷

⁶² ECRM 9 maart 1987, *appl.nos.* 11553/85; 11658/85 (Hodgson, Woolf Productions and National Union of Journalists and Channel Four Television t. het VK) en ECRM 13 april 1989, *appl.no.* 14132/88 (C. Ltd. t. het VK).

⁶³ EHRM 26 februari 2009, *appl.no.* 29492/05, § 86 (Kudeshkina t. Rusland).

⁶⁴ EHRM 29 augustus 1997, *appl.no.* 22714/93, § 54 (Worm t. Oostenrijk).

⁶⁵ Vgl. EHRM 29 augustus 1997, *appl.no.* 22714/93, § 54 (Worm t. Oostenrijk); EHRM 14 november 2002, *appl.no.* 62746/00 (Wirtschafts-Trend Zeitschriften Verlag GmbH t. Oostenrijk (no.2)).

⁶⁶ EHRM 10 februari 2009, *appl.no.* 3514/02, § 60 (Eerikainen e.a. t. Finland); EHRM 17 januari 2012, *appl.no.* 29576/09, § 70 (Lahtonen t. Finland).

⁶⁷ EHRM 6 mei 2003, *appl.no.* 76682/01 (P4 Radio Hele Norge ASA t. Noorwegen).

Bovendien kunnen zich daarbij problemen van specifieke aard voordoen: ‘(...) live broadcasting of sound and pictures from a court hearing room may alter its characteristics, generate additional pressure on those involved in the trial and, even, unduly influence the manner in which they behave and hence prejudice the fair administration of justice.’⁶⁸ De nationale rechter is beter in staat te beoordelen of dit aan de orde is. Zelfs een algemeen verbod op opnames, waarmee de vrijheid de vorm van de publiciteit te kiezen die aan het verslaan van de zitting ernstig wordt beperkt, is toelaatbaar gelet op de grote *margin of appreciation* die de Lidstaten in dit verband toekomt.

3 Conclusie

Met de (mogelijke) aanwezigheid van pers en publiek op de terechtzitting wordt weliswaar voldaan aan het recht van de verdachte op een openbare zitting – publieke controle op zijn proces is mogelijk gemaakt -, maar daarmee is de belofte van de openbaarheid als instrument van algemene controle op de rechtspleging en bijdrage aan de legitimiteit van de rechtspleging nog niet ingelost. Deze doeleinden kunnen niet in de context van een individuele zitting worden waargemaakt of getoetst,⁶⁹ maar liggen wel ten grondslag aan de grote bescherming die artikel 10 EVRM biedt aan publicaties over de strafrechtspleging. Een eerste stap in de richting van deze doelen van de openbaarheid wordt door artikel 6 lid 1 EVRM gezet door te eisen dat (in beginsel) ieder strafproces openbaar is, maar zij moeten uiteindelijk door de media worden waargemaakt. De mate waarin de strafrechtspleging onderwerp van publiek debat kan worden, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de vrijheid van de media informatie en opinies over de strafrechtspleging te vergaren en te publiceren.⁷⁰

Het belang van het publiek bij informatie over de strafrechtspleging heeft het EHRM in de loop der jaren steeds nadrukkelijker naar voren gebracht, onmiskenbaar onder invloed van de ‘Recommendation on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings’. De media zijn dus noodzakelijke spelers in het veld van de strafrechtspleging, in het belang van het publiek bij informatie, en uiteindelijk in het belang van de strafrechtspleging zelf, die niet in een vacuüm kan geschieden en voor haar functioneren afhankelijk is van publiek debat.

Het EHRM gaat uit van een op zichzelf staand publiek belang bij informatie over strafzaken, dat niet hoeft te worden gerelateerd aan een breder maatschappelijk of politiek thema. Met de jurisprudentie waarin in alle strafzaken een publiek belang wordt onderkend op grond van de ernst van de feiten én de aandacht van de media,⁷¹ lijkt het Hof dus een andere koers te

⁶⁸ EHRM 6 mei 2003, *appl.no.* 76682/01 (P4 Radio Hele Norge ASA t. Noorwegen).

⁶⁹ Zie voor een opvallende concretisering van dit belang EHRM 11 oktober 2011, *appl.no.* 20702/04, § 47 (Raks t. Rusland), waarin het EHRM de Russische rechtbank als volgt kapittelt: “(...) the City Court did not take any measures to counterbalance the detrimental effect that the decision to hold the trial in camera must have had on public confidence in the proper administration of justice”.

⁷⁰ Van Lent 2008, p. 207.

⁷¹ Ook hiervan ligt de basis in de *Recommendation on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*, die in principle 6 stipuleert dat “In the context of criminal proceedings of public interest or other criminal proceedings which have gained the particular attention of the public, judicial authorities and police services should inform the media about their essential acts (...)”

varen dan in zijn algemene jurisprudentie op artikel 10, waarin het zelf bepaalt of en waarom het onderwerp in kwestie van algemeen belang moet worden geacht, en waarin (in de afweging tot de privacy) sterk wordt onderscheiden tussen publiek belang en publieke belangstelling.⁷² Het Hof stelt de selectie door de media niet ter discussie en lijkt deze zelf bepalend te achten voor het bestaan van een publiek belang. Nu het EHRM strafzaken als zodanig, evenals de politiek, tot onderwerp van publiek belang heeft bestempeld, is dat ook niet zo verwonderlijk. Deze invalshoek strookt bovendien met de notie van ‘public watchdog’ en de idee van openbaarheid: de democratisch belangrijke controle op hoe de justitiële overheid zich in het algemeen kwijt van de strafrechtspleging vindt plaats door controle op individuele strafzaken. Er kan niet bij voorbaat worden uitgemaakt welke zaken zich tot deze algemene controle het best lenen, en het feit dat de aandacht van de media doorgaans uitgaat naar bijzondere of ernstige strafzaken ligt in lijn met de publieke controle en legitimatie: gelet op wat er op het spel staat voor de verdachte is het belang van openbaarheid ter verzekering van de eerlijkheid aanzienlijk en het is in het aangezicht van de zwaarste zaken dat de rechtspraak zich het meest moet en het best kan verantwoorden.

De waarde die het EHRM toedicht aan de media bij het bijdragen aan de openbaarheid en waarmaken van de doelen daarvan, gaat niet op als de publiciteit de waarborgen van het strafproces niet respecteert en dus niet blijft binnen de kaders van de doelen van het openbaarheidsprincipe. De grote ruimte om het publieke debat over strafzaken en de strafrechtspleging vorm te geven gaat dus gepaard met de mogelijkheid van restricties ten aanzien van de inhoud, aard en vorm van de berichtgeving, die primair door de eis van een eerlijk proces worden bepaald.⁷³ De door het EHRM uiteengezette negatieve effecten van media-aandacht voor strafzaken kunnen voor een belangrijk deel worden samengevat als probleem van de onschuldpresumptie. De onschuldpresumptie waarborgt een ‘open mind’ bij rechtspraak en publiek ten opzichte van de schuld van de verdachte gelet op de voorlopigheid en logenbaarheid van de verdenking totdat de rechter zich ter zake heeft uitgelaten en beschermt daarmee de eerlijkheid van het proces en het gezag van de rechtspraak.⁷⁴ In zoverre dient de onschuldpresumptie dezelfde doelen als de openbaarheidseis. Aangezien publicaties waarin de onschuldpresumptie niet wordt nageleefd de doelen van openbaarheid in de wielen rijden, mag de persvrijheid op dit punt zonder veel omhaal worden beperkt.

Tegen de achtergrond van het nieuwe Straatsburgse uitgangspunt dat het publiek recht heeft op informatie over alle strafzaken, is het evenwel van groter belang geworden dat de restricties die aan publicaties over strafzaken worden gesteld, een zekere hardheid hebben. Aangezien ‘trial by media’ het voornaamste probleem van media-aandacht in strafzaken onder artikel 6 EVRM is en het handhaven van het gezag van de rechter juist een van de doelstellingen van de openbaarheid, zou het EHRM moeten afstappen van het principe dat de overheid niet verantwoordelijk is voor de berichtgeving in de media. In de jurisprudentie over

⁷² EHRM 7 februari 2012, *appl.no.* 40660/08 en 60641/08, § 110 (Von Hannover t. Duitsland (no. 2)).

⁷³ Van Lent 2008, p. 212.

⁷⁴ Ferry de Jong & Leonie van Lent, ‘De onschuldpresumptie onder de wals van een nationale identiteitsobsessie’, in: Constantijn Kelk, Frans Koenraadt en Dina Siegel (red.), *Veelzijdige gedachten. Liber amicorum prof.dr. Chrisje Brants*, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers 2013, p. 278-279.

de onschuldpresumptie zouden positieve verplichtingen moeten worden geïntroduceerd.⁷⁵ Dan kunnen de media op grond van het EVRM zelf worden aangesproken op de EVRM-conforme uitoefening van hun door datzelfde Verdrag beschermde, belangrijke taak. Dit zou stroken met de striktheid van het EHRM inzake de onschuldpresumptie jegens de overheid. De cirkel van de opvattingen van het EHRM over de verhouding tussen media en strafproces zou daarmee rond zijn.

⁷⁵ Zoals in de (in deze bijdrage niet als zodanig besproken) jurisprudentie van het EHRM inzake de afweging tussen persvrijheid en privacy van personen betrokken in strafzaken, waarin het EHRM op grond van artikel 8 EVRM positieve verplichtingen oplegt de privacy van verdachte en veroordeelde personen te beschermen tegen de media.